

Шевченко С.М.,
*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу історії та філософії освіти,
Інституту педагогіки НАПН України,
ORCID ID iD: 0000-0002-0432-8893,
Scopus ID: 57225045332*

ГОГОЦЬКИЙ СИЛЬВЕСТР СИЛЬВЕСТРОВИЧ
(1813-1889)

філософ, історик філософії, психолог, освітній та громадський діяч

Народився у м. Кам'янці-Подільському в родині священика. Початкову освіту здобув під керівництвом батька. З дитинства виявляв інтелектуальні здібності та творчу обдарованість.

Після закінчення навчання у Подільському духовному училищі (1821-1827) і Подільській духовній семінарії (1827-1833) навчався у Київському духовному училищі (1833-1837), яку закінчив зі ступенем магістра богослов'я і словесних наук. Від 1837 р. працював у Київському духовному училищі на посадах вчителя польської і німецької мов, бакалавра, екстраординарного і ординарного професора філософії. 1850 р. захистив докторську дисертацію. Від 1851 р. працював на посаді ординарного професора кафедри педагогіки Університету Св. Володимира.

Протягом 1850-1860-х рр. опублікував низку праць з педагогіки. 1878 р. створив Київські Вищі жіночі курси, викладав педагогіку і психологію. Нагороджений низкою державних нагород, обраний почесним членом Київської духовної академії.

Помер у с. Некрашах (Неграши) поблизу Києва. Похований на території Києво-Видубицького монастиря.

С.С.Гогоцький зробив вагомий внесок у розвиток духовно-академічної та університетської філософської освіти в Росії XIX ст. Залишив значний творчий доробок з історії філософії, психології та педагогіки. Здійснив важливі кроки у розбудові теорії, методології, історіографії, історії філософії, у ствердженні історії філософії як самостійної наукової дисципліни.

Основні праці: «Введення у педагогіку» (1855, перевид. 1871); Філософський лексикон. В 5-ти т. Т. 2. Педагогіка. (1872); «Короткий огляд педагогіки чи науки виховної освіти» (в 2-х вип. К., 1879, 1882; перевид. 2010) у яких філософсько-педагогічна думка була зосереджена на смислових, онтологічних вимірах духовності людини, педагогічних чинниках розвитку особистості, формуванні національного дискурсу педагогічної науки як певної теоретичної цілісності; на синкретизмі навчання і виховання, згідно якого педагогіка іменується «наукою виховної освіти» та акцентує на потребі виховання «цілісної особистості»; формуванні «душі українського народу», яка поставала поєднанням ментальних, культурних і моральних характеристик, які мають евристичне значення і багато в чому співзвучні сучасним освітнім трансформаціям, що вимагають всебічного осмислення, насамперед з позицій педагогічної антропології¹.

Сильвестр Гогоцький

ВСТУП ДО ПЕДАГОГІКИ
(уривки)

Педагогіка сама назва цієї науки вказує високу, людинолюбиву мету, ручається за важливість її як у системі освіти, так і в житті. <...> увесь організм науки слугує виразом

благородної мети людини до створення й здійснення насправді своєї людської гідності, свого високого призначення у всіх сферах свого життя².

Звичайно, діяльність Педагога³ не має блискучих зовнішніх виражень; вона тиха й значно завантажена, вимагає довготривалого визрівання розуму й характеру, терпіння і спокою у постійних пристосуваннях до смислу й характеру допомогти кожному, хто обрав для себе шлях Педагога⁵, пізнати його внутрішнє значення і в самому виконанні святого обов'язку знаходити відряду й утіху», «він творить нове покоління...». Про підкорення всіх приватних цілей науки про виховання «верховної мети нашого земного існування»⁶.

Виховний ідеал це християнський, який гідний син своєї Вітчизни⁷.

Застосування й перевірка правил виховання і навчання до великої кількості учнів, гармонійне поєднання виховання та розвитку з різними сторонами народного життя, чітка спрямованість усіх її сфер – є однією метою⁸ <...>.

Наука повідомляє педагогу ясні, повні й зв'язні поняття про закони розвитку людської природи і своїми дослідженнями про засоби сприяє її удосконаленню, що ґрунтується на здоровому розумінні призначення людини, її тілесної та духовної природи, позбавляє однобічного педагогічного механіцизму, а практика розвиває у педагогіці живий такт і як завершення виявляємо його у внутрішній природі вихованця, у поведінці в кожному конкретному випадку⁹. <...> моральна філософія аналізує лише різні потяги до діяльності; показує у чому полягає ідеальний склад бажаних здібностей, що відповідає закону, а в чому – їх відступ від закону, а педагогіка вишукує, застосовуючи до поступового розвитку здібностей, засобів, як посилити і спрямувати наміри добрі і послабити дурні, словом, як зміцнити волю для самостійних устремлінь до морального удосконалення у зрілий період життя¹⁰.

Почуттю виховання необхідно повідомити настрій добра, волі – моральну міць, необхідну для використання обов'язків, розуму – правильні переконання і відомості, необхідні для життя. Таким чином, можна сказати, що психологія пояснює лише поле, на якому діє виховання; але сім'я необхідна для зародження, способи й засоби для удобрення ґрунту мають бути вказані іншою наукою – педагогікою¹¹.

Де наука про виховання, постійно вдосконалюється благородними зусиллями мислячих людей, що надихаються любов'ю до блага людства, там і поняття її поступово стають загальним надбанням народної освіти¹².

*С.С.Гогоцький.
Вступ до педагогіки. 1855. 42 с.*

Примітки

1. Саух П.Ю. Філософсько – педагогічна думка України другої половини хіх – початку

- XX ст.: особливості парадигмальних зрушень. УПЖ. №1. 2023. С.75. С. 75-84.
2. Гогоцький С.С. Вступ до педагогіки. 1855. С. 2.
 3. З великої літери написано Гогоцьким С.С.
 4. Гогоцький С.С. Вступ до педагогіки. 1855. С. 2.
 5. Так само.
 6. Так само.
 7. Там само. С. 5.
 8. Там само. С. 6.
 9. Там само. С. 8.
 10. Там само. С. 11.
 11. Там само. С. 20.
 12. Там само. С. 40.

Дічек Н.П.,
*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу історії та філософії освіти
Інститут педагогіки НАПН України
orcid ID: 0000-0002-2185-3630
Scopus ID: 57218266724*

ГРІНЧЕНКО БОРИС ДМИТРОВИЧ
(1863 - 1910)

письменник, учений-мовознавець, педагог і освітньо-громадський діяч

Народився 27 листопада 1863 р. на хуторі Вільховий Яр Харківської губернії у родині дрібномастних дворян. В одинадцятирічному віці почав навчатися у Харківському реальному училищі, але через п'ять років за розповсюдження забороненої літератури його виключили з училища й ув'язнили на півтора місяця. Відтоді перебував під постійним наглядом поліції. Після звільнення в січні 1880 р. його позбавили права здобувати освіту в будь-якому навчальному закладі, але вже 1881 р. він екстерном складає іспити при Харківському університеті на звання народного вчителя і починає працювати по селах з невеликими вимушеними перервами до 1893 р.

Найбільш плідний період педагогічної роботи (1887-1893) пов'язаний із вчителюванням у школі в с. Олексіївка на Катеринославщині, заснованій відомою освітньою діячкою Х.Алчевською. Саме тут Грінченко таємно створює свої перші рукописні україномовні підручники для початкової школи і навчає за ними учнів рідної мови.

На 1881 р. припадає початок літературної діяльності Грінченка, коли у львівському журналі «Світ» з'являються його вірші. А через два роки статтею «Змиевские педагогические курсы» молодий учитель розпочинає публіцистично-просвітительські розвідки стану народних шкіл на Україні. У 1894 р. Б.Грінченко переїжджає до Чернігова, де працює в земській управі. Протягом шести років займається виданням і розповсюдженням дешевих книжок для народу, бере активну участь у діяльності нелегальної Чернігівської громади, яка пропагувала ідеї поширення національної освіти і культури, продовжує літературну творчість. За українофільство Грінченка звільнили від роботи у земстві. 1902 р. він з родиною переїжджає до Києва, де зосереджується на створенні чотиритомного «Словаря української мови», публікація якого (1907-1909) стала значною подією не лише в галузі мовознавства, а й педагогіки.

Київський період життя просвітителя – вершина його національно спрямованої суспільної діяльності. Стає членом Київської громади, згодом – лідером Української демократично-радикальної партії. У 1906 р. діяч ініціює створення громадського